

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON
JURNALI

Агробизнес, наука и технологии

Agribusiness, science and technology

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform & workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'liqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (JAMK University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenene – professor, (Vilniaus Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abdulaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 401-sahifa.
2026-yil, oktabr.

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

KONSTANTIN IVANOVICH KURPAYANIDI

Green energy transition in Central Asia: capacity growth, technological diversification and system constraints.....11

TURSUNKULOVA GULCHIROY BURXONOVNA

Meva-sabzavotchilik korxonalarida biologik aktivlarni hisobga olishni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....24

MO'MINOV ABDUVALI AKBARALIEVICH, DJO'RAEV MUQIMJON YAQUBJONOVICH

Tritikale seleksiyasida molekulyar markerlardan foydalanishning iqtisodiy samaradorligi: QTL, SSR, SNP va KASP yondashuvlari asosida.....30

KARIMOV NURBEK DEXKANOVICH

Yeryong'oq yetishtirishda oqqanotga qarshi kimyoviy himoya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini baholash.....43

SAYIPOV BEGZOD RAHIMOVICH

Valyuta kursi tebranishlari indeksini hisoblash va baholash.....53

KARIMOV NURBEK DEXKANOVICH

Yeryong'oq ekinlarida o'rgimchak kanaga qarshi kimyoviy kurash choralarining iqtisodiy samaradorligini baholash.....63

SHOMURODOV TOHIR BOYMUROD O'G'LI

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda aholi daromadlarining o'rni haqidagi nazariy yondashuvlar.....73

МУСТАФОКУЛОВА ЗАРИФА

Сравнительный анализ лидерства в условиях кризиса и роль молодых лидеров в развитии.....80

BOZOROVA MUHABBAT TOXTAYEVNA

Korxonalarda davr xarajatlarining iqtisodiy mohiyati, mazmuni va tasnifi.....87

RAXIMJONOVA SHOHSANAM BAXODIROVNA

Davlat-xususiy sheriklik asosida ijtimoiy soha infratuzilmasini rivojlantirishda "Value for Money" (VfM) baholash mexanizmini takomillashtirish.....95

QURBANOVA OYDIN TO'LQIN QIZI

Ishlab chiqarish korxonalari raqobatbardoshligini baholashning integral ko'rsatkichini shakllantirish.....101

SADIKOVA SHOHIDA OBIDQUL QIZI

O'zbekistonda piyoz yetishtirishning iqtisodiy o'rni va samaradorligi.....108

XAKIMOV RASHID

Oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashda sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarning o'rni va samaradorligi.....119

TOJIMATOV IZZATBEK IKROMALI O'G'LI

Don mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarida intellektual marketing strategiyasini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....133

SODIQOVA GAVHAR XAYRULLA QIZI

Xodimlarni boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....142

ERGASHEV ASADBЕК ULUG'BEK O'G'LI, TURSUNOV G'YOS SUNNAT O'G'LI

Meva-sabzavotlarni qayta ishlashda hosil bo'ladigan ikkilamchi resurslarni biotexnologik qayta ishlash va ulardan samarali foydalanish.....148

RASULOV XAMIDJON YAKUBOVICH

Raqamli texnologiyalar va CRM tizimlarining kichik biznesdagi o'rni.....155

BOZOROVA MUHABBAT TOXTAYEVNA

Korxonalarda davr xarajatlarini buxgalteriya hisobini tashkil etish va uning tahlili.....168

YULDASHOV ABDUMALIK ILXOMOVICH

Ekoturizmning hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini ekonometrik baholash.....185

YULDASHOV ABDUMALIK ILXOMOVICH

Ekoturizmning hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi rolini baholashning nazariy-metodologik asoslari.....192

MUHAMMADIEV NAUFALBEK AZIZXON O'G'LI

Elektron tijoratda sun'iy intellektdan foydalanishning kichik biznes savdo hajmiga ta'siri.....202

АБДУЛЛАЕВ АКМАЛЖОН АБДУЖАЛИЛОВИЧ

Процедура нормирования частных показателей при оценке ресурсного потенциала аграрного сектора: сравнительный анализ методов и обоснование выбора.....210

XASANOVA RUXSORA RASULJON QIZI

O'zbekistonda elektron tijoratni rivojlantirishning hududiy xususiyatlari va iqtisodiy samaradorligini oshirish.....223

UMAROVA XUSNORA DILMUROD QIZI

Orolbo'yi mintaqasida xizmat ko'rsatish korxonalarini moslashuvchan (adaptiv) boshqarishning ma'lumotlarga asoslangan modelini takomillashtirish.....229

АБДУЛЛАЕВ АКМАЛЖОН АБДУЖАЛИЛОВИЧ, ХОЛБЕКОВ ЖУРЪАТ АБДИНАБИЕВИЧ

Теоретико-методологические основы оценки ресурсного потенциала аграрного сектора: концептуальный подход и методика интегральной оценки.....234

UMARALIYEV DIYORBЕК SHUKIRALI O'G'LI

Tomchilatib sug'orish texnologiyasini joriy etishning fermer xo'jaliklari xarajat va daromadlariga ta'siri: subsidiya samaradorligining iqtisodiy bahosi (2019–2025 yillar).....247

MIRAXMEDOVA KAMOLA

O'zbekistonda turizm korxonalarini strategik boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....254

RAVSHANOVA ORZIGUL INOYAT QIZI

O'zbekistonning xalqaro soliq tizimiga integratsiyasi: BEPS minimum standartlari va ularning milliy soliq siyosatidagi ahamiyati.....261

IRGASHEV ABBOS JUMANAZAROVICH

Anor yetishtirish va sotish qiymat zanjirida ishtirokchilarning daromadlari ulushini iqtisodiy baholash.....274

BAXADIR ADILCHAEV

Agroturizm qishloq iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va hududlarning barqaror rivojlanish vositasi sifatida.....283

XO'JAMOVA LATOFAT ASADULLAEVNA

Yashil iqtisodiyot sharoitida agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....290

BOZOROV BOBUR HAQBERDIYEVICH

Qurilishni moliyalashtirish samaradorligiga narx omillarining ta'sirini ekonometrik baholash.....297

RAVSHANOVA ORZIGUL INOYAT QIZI

Chegaralararo soliq munosabatlari: muammolar va rivojlanish istiqbollari.....307

KILICHEV ALISHER AKRAMOVICH

O'zbekiston kimyo sanoati aksiyadorlik jamiyatlarida mavsumiylikning moliyaviy barqarorlikka ta'siri: panel tahlil (2018–2026-yillar).....322

IRGASHEV ABBOS JUMANAZAROVICH

Surxondaryo viloyatida anor ishlab chiqarish va sotish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....331

ЛЯМКИНА ВИКТОРИЯ АЛЕКСАНДРОВНА, НАБИЕВА АНОРГУЛ МУХАМЕТКАЗИЕВНА

Механизмы трансформации и управления предпринимательским университетом в условиях цифровой экономики.....338

YUSUFALIYEV OLIMJON ABDURAXMONOVICH

Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyati samaradorligini baholash metodologiyasini takomillashtirish.....347

SAYITQULOV JAHONGIR ILHOMOVICH

Tijorat banklarida raqamli bank xizmatlarini takomillashtirish istiqbollari.....358

KILICHEV ALISHER AKRAMOVICH

Mavsumiy moliyaviy siklni identifikatsiyalash va moliyaviy barqarorlikning mavsumiy tuzatilgan ko'rsatkichlari (mineral o'g'itlar ishlab chiqaruvchi korxona misolida).....365

QODIROV ZOHIDJON ERALIEVICH

Suv resurslarini boshqarishning iqtisodiy mohiyati va tamoyillari.....373

ZAFAR QODIROV ABDIVAXOBOVICH

Long-term asset valuation and accounting in uzbekistan: a comparative analysis of national accounting standards.....381

SHAVQIDINOVA DILNAVOZ

AQSH va Yevropa ittifoqi mamlakatlari organik meva-sabzavotlar sertifikatlaridagi farqlar.....389

KUBAYEV DJASUR ABDUMUMINOVICH

Iqtisodiyotni raqamlashtirishda yer resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish omillari.....395

IBODILLAYEV HABIBULLA ABDULLAYEVICH

Madaniy meros obyektlarida turizm tadbirkorligini rivojlantirish orqali aholi bandligini ta'minlash yo'llari.....401

UO'K: 338.48:331.5:719

MADANIY MEROS OBYEKTLARIDA TURIZM TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH YO'LLARI

IBODILLAYEV HABIBULLA ABDULLAYEVICH

Qarshi davlat unuversiteti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: Ibodullayevxabibullo25@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-5306-117X>

Annotatsiya. Maqolada madaniy meros obyektlari atrofida turizm tadbirkorligini rivojlantirish orqali mahalliy aholi bandligini kengaytirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari o'rganildi. Tadqiqotda normativ-huquqiy hujjatlar, O'zbekiston Milliy statistika qo'mitasining 2021–2024-yillardagi bandlik ko'rsatkichlari va mahalliy ilmiy manbalar qiyosiy tahlil qilindi. Turizmda mehnat bandligi o'sishi bilan madaniy meros hududlaridagi ish o'rinlari o'rtasidagi farq izohlandi. Hunarmandchilik, ekskursiya, gastronomiya, mehmon uylari va raqamli xizmatlar uchun bosqichli tadbirkorlik modeli taklif etildi.

Kalit so'zlar: madaniy meros, turizm, tadbirkorlik, bandlik, hunarmandchilik, xizmatlar, hududiy iqtisodiyot.

Аннотация. В статье рассмотрены организационно-экономические механизмы расширения занятости местного населения посредством туристического предпринимательства вблизи объектов культурного наследия. На основе нормативных документов и официальной статистики Узбекистана за 2021–2024 годы проанализированы тенденции занятости в туризме. Предложена поэтапная модель развития ремесленных, экскурсионных, гастрономических и цифровых услуг с обязательным соблюдением требований охраны наследия.

Ключевые слова: культурное наследие, туризм, предпринимательство, занятость, услуги, ремесленничество.

Abstract. This article examines organizational and economic instruments for creating local employment through tourism entrepreneurship around cultural heritage sites. Legal instruments, official employment statistics for Uzbekistan in 2021–2024, and domestic scholarly literature were reviewed. The article distinguishes national tourism employment from heritage-site-specific jobs and proposes a phased model for craft, guiding, food, accommodation, and digital services under heritage conservation constraints.

Keywords: cultural heritage, tourism, entrepreneurship, employment, crafts, regional development.

KIRISH

Madaniy meros obyektlari nafaqat tarixiy xotira va milliy o'zlikning tarkibiy qismi, balki mahalliy xizmat ko'rsatish tizimini rivojlantiruvchi hududiy resursdir. Me'moriy yodgorlik, muzey, tarixiy mahalla va arxeologik maskanlarga tashriflar transport, ovqatlanish, gidlik, tarjimonlik, hunarmandchilik hamda oilaviy mehmon uylari xizmatlariga talab yaratadi. Biroq tashrif buyuruvchilar oqimi avtomatik tarzda barqaror bandlikka aylanmaydi: daromadning mahalliy iqtisodiyotda qolishi, mehnat shartlarining rasmiyligi va obyektning saqlanishi muhimdir [1, 2].

O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi qonunchiligi xizmatlarni tashkil etish uchun umumiy huquqiy asoslarni belgilaydi. Madaniy meros

obyektlari va ularning muhofaza zonalarida esa tadbirkorlik faoliyati muhofaza talablari hamda tegishli ruxsat va cheklovlar doirasida olib borilishi shart [1–3]. Shu sababli madaniy meros atrofida ish bilan bandlikni oddiy savdo nuqtalari sonini ko'paytirish emas, balki merosni saqlashga mos mahalliy qiymat zanjiri sifatida talqin etish zarur.

Tadqiqot maqsadi — madaniy merosga asoslangan turizm tadbirkorligi orqali bandlikni ta'minlash mexanizmlarini statistik va huquqiy ma'lumotlar asosida baholash hamda amaliy boshqaruv tavsiyalarini ishlab chiqish. Vazifalar: bandlik dinamikasini ko'rib chiqish, tadbirkorlik segmentlarini ajratish, hududiy hamkorlik modelini asoslash va natijalarni monitoring qilish mezonlarini taklif etish.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Milliy tadqiqotlarda turizmning xizmatlar multiplikatori, mehmonxona va umumiy ovqatlanish bilan aloqasi, shuningdek, tarixiy maskanlarda yoshlar hamda ayollar uchun kichik biznes imkoniyatlari alohida qayd etiladi. Xususan, H.A. Ibodillayev madaniy meros obyektlari bilan bog'liq turizmning aholi bandligiga ta'sirini mahalliy infratuzilma va xizmatlar bilan bog'lab sharhlagan[4]. Mazkur yondashuvning ustunligi — turizmni tarixiy obyekt tashrifidan tashqaridagi iqtisodiy faoliyat bilan birgalikda tahlil qilishidir.

Rasmiy statistika turizmga aloqador tarmoqlarda bandlikni butun mamlakat va alohida faoliyatlar kesimida ko'rsatadi [5–7]. Shu bilan birga, ushbu ko'rsatkichlar faqat madaniy meros obyektlariga bog'langan korxonalarni ajratmaydi. Demak, milliy turizmdagi umumiy bandlik dinamikasini ma'lum bir yodgorlik atrofida yaratilgan ish o'rinlari sifatida talqin qilish metodologik xato bo'ladi. Bu tafovut hududiy monitoring, obyektga yaqin korxonalar reyestri va dastlabki so'rovlarni joriy qilish ehtiyojini ko'rsatadi.

Turizm qo'mitasining 2025-yil yanvar–noyabr yakunlari haqidagi axborotida yangi joylashtirish obyektlari, turizm tashkilotlari va investitsiya loyihalari qayd etilgan [8]. Bunday milliy tashabbuslar tarixiy shaharlarda iqtisodiy faollikni qo'llashi mumkin, ammo yaratigan ish o'rinlarining qaysi qismi aynan meros joylariga to'g'ri kelishini aniqlash uchun alohida kesim zarur.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot ikkilamchi ma'lumotlarga asoslangan tavsifiy-tahliliy ish hisoblanadi. Materiallar sifatida O'zbekiston Respublikasi qonunlari va hukumat hujjatlari [1–3], mahalliy ilmiy maqola [4], Milliy statistika qo'mitasining 2021–2024-yillarga oid ochiq turizm bandligi ko'rsatkichlari [5–7], Turizm qo'mitasi axboroti [8] hamda statistik tasnif va turizm yordamchi hisobiga oid milliy uslubiy materiallar [9, 10] qo'llanildi. Tahlil usullari: dinamik qatorlarni solishtirish, tarkibiy tahlil, mantiqiy guruhlash va konseptual model tuzish.

Bandlik o'zgarishi $\Delta N = N_2 - N_1$; o'sish sur'ati $T = (N_2/N_1 - 1) \times 100\%$ formulalari bilan hisoblandi. Bandlik ko'rsatkichlari yuridik shaxslarda ishlovchilar sonini qamrab oladi; o'zini o'zi band qilganlar hamda norasmiy

bandlik bu qatorda to'liq aks etmasligi mumkin. Biror meros obyekti bo'yicha eksperimental kuzatuv, intervyu yoki so'rovnoma o'tkazilgani da'vo qilinmaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rasmiy ma'lumotga ko'ra, O'zbekistonda turizm tarmoqlarining yuridik shaxslaridagi bandlar soni 2021-yilda 208 053, 2022-yilda 214 613, 2023-yilda 215 679 va 2024-yilda 249 764 kishini tashkil qilgan [5]. 2023–2024-yillardagi o'sish 34 085 kishi yoki 15,8 foizdir. Bu ko'rsatkich tarixiy maskanlarning alohida samarasi emas, butun turizm tizimi bo'yicha dinamikadir.

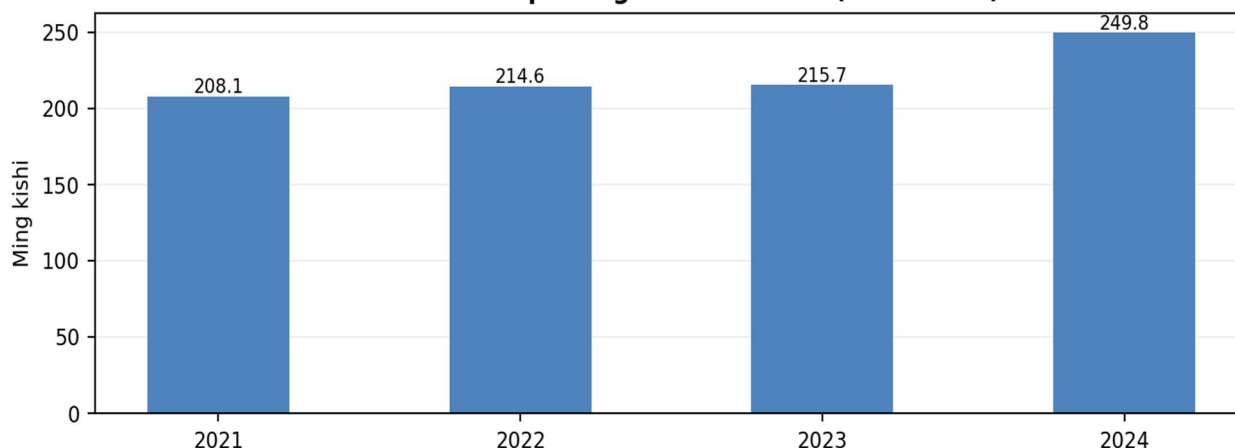
1-jadval

Turizm tarmoqlaridagi bandlikning yillik dinamikasi (rasmiy statistika)

Yil	Bandlar soni, kishi	Oldingi yilga nisbatan o'zgarish
2021	208 053	—
2022	214 613	+6 560 (+3,2%)
2023	215 679	+1 066 (+0,5%)
2024	249 764	+34 085 (+15,8%)

Jadvaldagi dinamika 2022–2023-yillarda nisbatan mo'tadil o'sishni, 2024-yilda esa sezilarli faollashuvni ifodalaydi. Ushbu farqni sabab-oqibat jihatidan faqat madaniy merosga bog'lash mumkin emas: umumiy sayyohlik kon'yunkturasi, xizmatlar hajmi, rasmiylashtirish va korxonalar tarkibi ham ta'sir qiladi. 1-rasm ushbu tendensiyani vizual ko'rsatadi.

Turizm tarmoqlaridagi xodimlar soni (2021–2024)

1-rasm. Turizm tarmoqlarida bandlar soni, ming kishi [5]

Turizm bo'yicha xizmatlarni segmentlarga ajratish bandlikning qayerda ortayotganini yaxshiroq ochib beradi. 2024-yilda joylashtirish, umumiy ovqatlanish, madaniy xizmatlar va turagentliklar kesimida xodimlar sonining 2023-yildagiga nisbatan ortishi kuzatilgan [6]. Ayniqsa madaniy xizmatlar hamda turagentliklarda o'sish sezilarli bo'lsa-da, ular meros obyektlariga bevosita bog'liq bandlikning to'liq ekvivalenti emas.

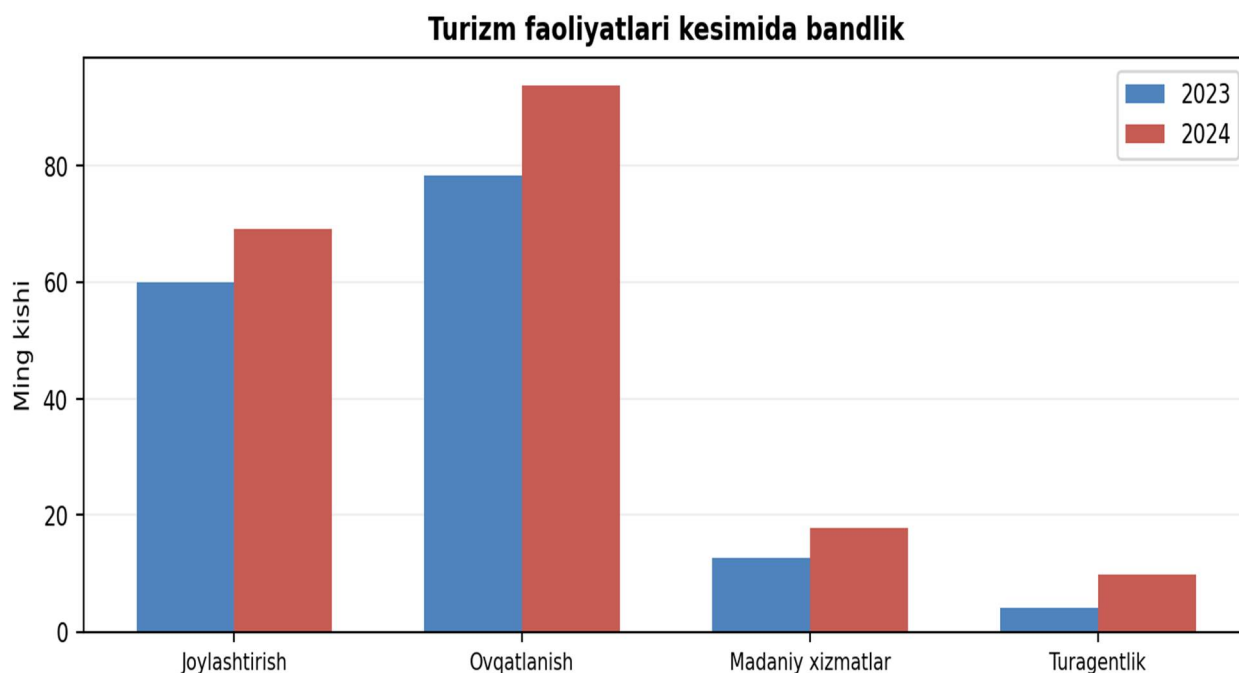

2-jadval

Ayrim turizm faoliyatlaridagi bandlik, 2023–2024-yillar [6]

Xizmat turi	2023	2024	O'zgarish, %
Joylashtirish	59 955	69 016	15,1
Umumiy ovqatlanish	78 415	93 721	19,5
Madaniy xizmatlar	12 604	17 845	41,6
Turagentlik va bronlash	4 184	9 931	137,4

Turagentlik segmentida foizli o'sishning yuqori chiqishi uning avvalgi yil bazasi nisbatan kichik bo'lgani bilan ham izohlanadi. Madaniy xizmatlar ko'rsatkichining oshishi meros yo'nalishidagi tashabbuslar uchun ijobiy sharoit mavjudligini ko'rsatsa-da, aniq obyekt kesimida tadbirkorlik va mahalliy bandlikni o'lchash imkonini bermaydi. 2-rasmda ko'rsatilgan guruhlangan ustunlar yuborilgan namunadagi ko'rinishga yaqin holda, faqat tekshirilgan qiymatlar bilan tuzildi.

2-rasm. Xizmat yo'nalishlari bo'yicha bandlar sonini taqqoslash, ming kishi [6]

Olingan natijalar asosida meros hududi atrofida besh bo'g'inli xizmatlar zanjiri ajratildi: (1) ekskursiya va gidlik; (2) milliy hunarmandchilik hamda esdalik mahsulotlari; (3) gastronomik xizmatlar; (4) oilaviy joylashtirish va transport; (5) elektron bronlash hamda raqamli targ'ibot. Ularning har biri bandlikka turlicha kirish to'sig'i bilan ajralib turadi. Mazkur ro'yxat statistik taqsimot emas, taklif etilayotgan tashkiliy tasnifdir.

3-jadval

Madaniy meros hududlarida tadbirkorlik va bandlikni rivojlantirish modeli (muallif tavsiyasi)

Yo'nalish	Bandlik mexanizmi	Asosiy shart
Gidlik va tarjima	Mahalliy yoshlarni kasbiy tayyorlash	Sifat va xavfsizlik standartlari
Hunarmandchilik	Ustoz–shogird, kooperatsiya, savdo	Mahsulot autentikligi va joy me'yorlari
Ovqatlanish	Oilaviy mikrofirmalar	Sanitariya va chiqindi nazorati
Mehmon uyi	Mahalliy uy-joy xizmatlari	Ro'yxatga olish va servis sifati
Raqamli xizmat	Bronlash, onlayn yo'riqnoma	Ko'nikmalar va raqamli savodxonlik

Mazkur modelning asosiy sharti — obyekt va uning muhofaza tegralarida yangi qurilish yoki savdo nuqtalarini ko'paytirishdan oldin huquqiy rejimni o'rganish, tashrifchilar yuklamasini baholash va mahalliy jamoa bilan kelishish. Aks holda qisqa muddatli savdo daromadi tarixiy muhitga zarar yetkazishi mumkin [2, 3].

Merosga asoslangan turizmga bandlikni rivojlantirishning ustuvor mexanizmi mahalliy aholi ulushini oshirishdir. Xizmatlardan olinadigan daromad hududda qolishi uchun mahalliy ishlab chiqaruvchilarni gidlik va turpaketlar bilan integratsiyalash, hunarmandlar mahsulotini sertifikatlash, ichki kooperatsiya va qisqa ta'minot zanjirlarini qo'llash taklif etiladi. Bunda subsidiyadan ko'ra barqaror buyurtma, talab prognozi va xizmat standartlari muhimroq natija berishi mumkin.

Tadbirkorlik infratuzilmasi bo'yicha uch bosqichli yondashuv maqsadga muvofiq: birinchi bosqichda obyekt atrofidagi mavjud biznes va mehnat resurslarini inventarizatsiya qilish; ikkinchi bosqichda mahalliy gidlar, hunarmandlar va xizmat ko'rsatuvchilarni tayyorlash; uchinchi bosqichda turistik mahsulotlarni yagona marshrut va raqamli savdo kanallariga bog'lash. Barcha bosqichlarda muhofaza talablari ustuvor saqlanadi [2, 3].

Samaradorlik monitoringi uchun to'rtta o'lchov guruhi tavsiya qilinadi: yangi rasmiy ish o'rinlari; ishga jalb qilingan ayollar va yoshlar ulushi; har bir tashrifchi hisobiga mahalliy xizmatlardan tushadigan tushum; meros obyektining konservatsiya holati va tashrif yuklamasi. Bu ko'rsatkichlar o'zaro birgalikda baholanmasa, tadbirkorlik o'sishi madaniy resurs yemirilishi hisobiga yuz berishi mumkin. Ta'sirni baholash uchun kelgusida meros obyektlari bo'yicha panel ma'lumot va solishtirma hududlar zarur.

XULOSA

Tahlil madaniy meros obyektlari atrofida turizm tadbirkorligi bandlikni kengaytirishga xizmat qilishi mumkinligini ko'rsatdi, ammo umummilliy turizm bandligi raqamlarini madaniy merosning mustaqil iqtisodiy ta'siri sifatida

baholash mumkin emas. Rasmiy ma'lumotlar bo'yicha turizm tarmoqlarida yuridik shaxslardagi bandlik 2023–2024-yillarda 15,8 foizga oshgan [5].

Amaliy ustuvorliklar quyidagilar: mahalliy hunarmand va gidlarning xizmat zanjiriga qo'shilishi; oilaviy biznesni rasmiylashtirish va malaka oshirish; mahalliy turistik mahsulotni raqamli platformalar orqali sotish; obyektlar kesimida bandlik monitoringini tashkil etish; merosni muhofaza qilish talablarini iqtisodiy qarorlarda birinchi o'ringa qo'yish. Bu choralar hududiy rivojlanish va madaniy meros barqarorligini uyg'unlashtirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi. (2019). Turizm to'g'risida (O'RQ-549-son Qonun). Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. <https://lex.uz/docs/-4428097>
2. O'zbekiston Respublikasi. (2001). Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida (269-II-son Qonun). Lex.uz. <https://lex.uz/uz/acts/-25461>
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2019). Moddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanishga oid ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida (265-son qaror). Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-4262171>
4. Ibodillayev, H. A. (2025). Turizm imkoniyatlari orqali madaniy meros ob'ektlarida aholining ish bilan bandligini yaxshilash. Izlanuvchi. <https://phoenixpublication.net/index.php/Izlanuvchi/article/view/3857>
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2025). Turizm tarmoqlaridagi bandlik (yuridik shaxslardagi ishlovchilar soni) — jami [Statistik ma'lumotlar to'plami]. <https://siat.stat.uz/data/3332/?lang=uz>
6. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2025). Turizm tarmoqlaridagi bandlik (yuridik shaxslardagi ishlovchilar soni): faoliyat turlari bo'yicha [Statistik ma'lumotlar to'plami]. <https://siat.stat.uz/data/3333/?lang=en>
7. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2025). Turizm tarmoqlaridagi bandlik (ishlangan soatlar) — jami [Statistik ma'lumotlar to'plami]. <https://siat.stat.uz/data/3334/?lang=en>
8. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. (2025, 6-dekabr). Sustainable growth in the tourism sector. <https://gov.uz/en/uzbektourism/news/view/108609>
9. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (n.d.). Turizm yordamchi hisobini shakllantirish bo'yicha uslubiy nizom. <https://lib.stat.uz/uz/features/milliy-hisoblar/360-turizm-yordamchi-xisobini-shakllantirish-bo-yicha-uslubiy-nizom>
10. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2025). Turizm tarmoqlaridagi bandlik (ishlangan soatlar): faoliyat turlari bo'yicha [Statistik ma'lumotlar to'plami]. <https://siat.stat.uz/data/3335/?lang=en>

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №083688